

Joseph Haydn, Σονάτα για πληκτροφόρο σε Μι-ύφεση-μείζονα, Hob. XVI: 38 (περί τα 1770-1775): III. Finale: Allegro, μ. 29-50

Το τελευταίο μέρος της παρούσας σονάτας έχει μορφή μενουέττου με trio και τα μ. 29-50 αντιστοιχούν στην ενότητα του trio, δηλαδή σε ένα αυτοτελές εσωτερικό θέμα στην Λα-ύφεση-μείζονα· όπως επίσης θα διαπιστωθεί, η δομή αυτής της δεύτερης ενότητας είναι τριμερής.

Το πρώτο τμήμα παρουσιάζεται στα μ. 29-36 και εκ πρώτης όψεως δίνει την εντύπωση μίας συνηθισμένης συμμετρικής μετατροπικής περιόδου, έτσι όπως το επικεφαλής θεματικό μόρφωμα των μ. 29-30 επανέρχεται απaráλλακτο στα μ. 33-34 πριν από την μετατροπία προς την τονικότητα της δεσπόζουσας που επισφραγίζει το κλείσιμο αυτού του τμήματος. Εντούτοις, μια προσεκτικότερη παρατήρηση των τεσσάρων πρώτων μέτρων φανερώνει ότι στην θέση μίας τυπικής ατελούς πτώσεως (που θα μπορούσε κάλλιστα να είχε λάβει χώραν στο μ. 32, εάν απλώς και μόνον στην γραμμή του μπάσσου η κατάληξη στην θεμέλιο της Λα-ύφεση-μείζονος είχε συντελεσθεί μέσω της $\hat{5}$ και όχι με την βηματική κάθοδο $\hat{2} - \hat{1}$) εμφανίζεται μία αποφυγή πτώσεως και άρα η αναγκαία για μία περίοδο ενδιάμεση πτώση απουσιάζει· επομένως, η περιοδικότητα του πρώτου αυτού τμήματος είναι μονάχα φαινομενική, αφού στην πραγματικότητα τούτο αποτελείται από μία και μοναδική φράση που υπάγεται στον τέταρτο υβριδικό δομικό τύπο: τα μ. 29-32 δεν στοιχειοθετούν φράση αλλά μία σύνθετη βασική ιδέα, που επεκτείνει την τονική της Λα-ύφεση-μείζονος αποφεύγοντας οιαδήποτε πτώση ($I - V_3^4, V^6 - I, IV - I^6, vii^6 - I$) έως ότου η οιονεί περιοδική επανεμφάνιση του αρχικού μορφώματος στα μ. 33-34 οδηγήσει στην μετατροπική απόληξη της οκτάμετρης φράσεως στα μ. 35-36 (Λα-ύφεση-μείζων: $vi = Mi-ύφεση-μείζων: ii - V^7, I$ και τέλεια πτώση).

Παρ' όλα αυτά, η δευτερεύουσα τονικότητα της δεσπόζουσας αποτελεί ήδη παρελθόν στην έναρξη του επόμενου τμήματος, αφού στα μ. 37-40 η Μι-ύφεση-μείζων επεκτείνεται πλέον ως τετράφωνη συγχορδία με λειτουργία ενεργής δεσπόζουσας της κύριας τονικότητας. Παράλληλα, αυτό το σύντομο μεσαίο αντιθετικό τμήμα βασίζεται στο μοτιβικό υλικό του προηγούμενου για να προετοιμάσει την επαναφορά, δίχως να διαθέτει σαφή δομική συγκρότηση ή πτωτική απόληψη (καθ' ότι ολόκληρο δεν είναι παρά ένας ισοκράτης επί της δεσπόζουσας).

Έτσι, στα μ. 41-43 επανεισάγεται η αρχή του πρώτου τμήματος για να σηματοδοτήσει το εφελτήριο ενός τρίτου τμήματος που αποδεικνύεται το σημαντικότερο και το εκτενέστερο όλων, στον βαθμό που χρησιμεύει ως πεδίο ενδεδεγμένης ανάπτυξης του κεντρικού μοτίβου ολόκληρης της τριμερούς αυτής ενότητας, προτού φέρει και την απαραίτητη ισχυρή τελική πτώση στην τονικότητα αναφοράς της. Συγκεκριμένα, από την άρση για το μ. 44 η μεσαία φωνή έρχεται να μιμηθεί την υψηλότερη, μεταβάλλοντας άρδη την υφή από ομοφωνική σε αντιστικτική μέχρι και το μ. 46, όπου ο πυκνός διάλογος μεταξύ των επιμέρους φωνών επεκτείνεται τελικά μέχρι και στην γραμμή του μπάσσου, ενόσω παράλληλα η αρμονική πορεία επιστρέφει στην τονική (μ. 41-46: $I - V_3^4, V^6 - I, IV - I^6, V/V - V^7/V, V - V^7, I$), αρθρώνοντας ίσως και μία μόλις αντιληπτή ατελή πτώση σε αυτό το σημείο. Από εκεί και πέρα, στα μ. 47-50 (από άρση) η ομοφωνική υφή αποκαθίσταται προκειμένου εν τέλει να οδηγήσει και στην τέλεια πτώση στην Λα-ύφεση-μείζονα ($V^2/IV, IV^6 - [I_4^6 -] IV, I^6 - IV, I_4^6 - V$ και I) με την οποία αποπερατώνεται το τρίτο τμήμα και ολόκληρη η παρούσα ενότητα. Το τελευταίο αυτό τμήμα μπορεί, επομένως, να θεωρηθεί ότι αποτελείται είτε από μία ενιαία φράση των δέκα μέτρων είτε από δύο επιμέρους φράσεις των έξι και τεσσάρων μέτρων, αντίστοιχα· σε κάθε όμως περίπτωση, η δομή όλων αυτών των φράσεων παραμένει ελεύθερη και χαλαρή, προκειμένου εδώ το βάρος να δοθεί στην διαρκή και πολυειδή ανάπτυξη του κεντρικού μοτίβου από μέτρο σε μέτρο.